

Наталія Олександрівна Обухова,
м. н. с. Інституту соціальної та політичної психології
НАПН України, лабораторія масової комунікації та медіаосвіти
м. Київ

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З АУТИЧНИМИ РОЗЛАДАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ АУДІАЛЬНИХ МЕДІА В СЕНСОРНО ЗБАГАЧЕНИХ УМОВАХ

Анотація. У тексті висвітлено використання медіа засобів і музики як напряду формування інтеграції процесів сенсорних відчуттів у дітей різного віку із розладами аутичного спектру. Охарактеризовано шляхи розвитку сенсомоторного сприймання та використання медіааудіальних стимулів в корекційно-реабілітаційному середовищі сенсорної кімнати.

Ключові слова: аутичні розлади, сенсорна інтеграція, сенсорна кімната, музика, відчуття.

Діти з аутичними розладами, як відомо, мають проблеми з розвитком мовлення, позбавлені мотивації до спілкування. У них не розвинена спільна з батьками та іншими дітьми ігрова діяльність. Проблеми перебування дитини у власному світі погіршують можливість коригувати її поведінку, заспокоювати під час істеричних проявів, які пов'язані не лише з хворобою, а й з віковими особливостями розвитку.

Складність аутичних розладів у тому, що дитина не може активізувати одночасно декілька сенсорних аналізаторів (зокрема зорових, слухових та тактильних). Коли вона чує звук, то, занурена у світ своїх суб'єктивних переживань, не відповідає на цей подразник. Невербальні стимули (дотики) дитина не сприймає як приємні, вони не стимулюють її до взаємодії. У таких дітей сенсорна аутистимуляція порушена, і синтез не відбувається. Дитина закріплює власні аутичні емоційні сценарії під час взаємодії з оточуючими. У подальшому вона відтворює їх, незалежно від нових контекстів. Як правило, уникає спілкування, занурюється у себе.

Пропонована методика розвитку сенсорних відчуттів як умова розвитку мовлення та набуття соціальних навичок взаємодії з оточуючими базується на наукових працях І. М. Сеченова. Вчений визначав, що однією з необхідних умов нормальної психічної діяльності людини є стимуляція нервових волокон подразниками, які надходять із зовнішнього середовища. Вони стимулюють сенсорні відчуття (слух, зір, кінестетику) та зумовлюють прояви безумовних рефлексів. Враховуючи цю особливість нервової системи, він визначав, що розвиток мовлення у дитини залежить від асоціації слухових вражень із зоровими. Коли дитина чує звуки разом із збудженням слухового нерва, вона

рефлекторно повертає голову туди, звідки лине звук, фіксує очима і цей механізм призводить до зорового відчуття. Два послідовних рефлексів призводять до елементарної форми зорово-слухової асоціації. Можна зробити припущення: якщо механізм сенсорних стимулів запустити одночасно, то сукупність впливу на аналізатори при додатковій сенсорній модальності дозволить набути нового досвіду відповідей.

Ми обладнали сенсорну кімнату «Снузлін» за принципом «світлої м'якої кімнати». З метою розвитку асоціативного мислення, яке формується та підкріплюється стимульними подразниками, використали обладнання для методів арт-терапії, таких як: робота з піском (з підсвіченим дном пісочниці), музикотерапія зі світовими ефектами від скляного шару, прикріпленого на стелі в сенсорній кімнаті. Також кімната обладнана двома колбами зі штучними рибками та з різнокольоровим забарвленням. Вони розташовані біля пісочниці, щоб дитина отримувала додаткові асоціативні стимули. У кімнаті є зони відпочинку, диван та спеціальні м'які модулі, сухий душ з кольоровими стрічками.

Використовуючи зацікавленість до медіапристроїв, не залежну від емоційного стану та розвитку психічної діяльності, ми одночасно включали музику: тримаючи в руках телефон, кликали дитину, яка вільно гралася у сенсорній кімнаті. Вона рефлекторно повертала голову на звук музики і очима фіксувала телефон, який знаходився в руках у психолога. Вправа на початку занять повторювалась до п'яти раз. Заняття проходили двічі на тиждень впродовж трьох місяців. Добір музики залежав від віку, переважно це тематичні музичні твори для дітей. В індивідуальній роботі ми орієнтувалися на процес гри, тому що саме в грі, яка не ставить перед собою мету досягнення результату, людина отримує задоволення від творчого процесу, відкрита для нових експериментів. Гра дозволяє в процесі взаємодії екологічно пережити травмуючий емоційний досвід. Також здатність музики чинити регулятивний вплив на психовегетативні процеси, емоційну активізацію та отримання досвіду змінених станів свідомості дає можливість оволодіти навичками самоконтролю, розвинути сенсорні відчуття та оволодіти новими способами емоційної експресії, у травматичних ситуаціях реагувати найбільш сприятливо для себе і для оточуючих.

У результаті роботи ми отримали позитивну динаміку розвитку мовлення та соціальної взаємодії. Під час некерованої поведінки у дитини з аутичними проявами звична для неї музика з медіапристроєм активує механізм запуску зорово-слухової асоціації вже з добутиим новим досвідом відповідей, що робить можливим взаємодію з дитиною.

Накопичений дитиною з аутичними розладами аудіальний медіадосвід визначає характер емоційної реакції на невербальні стимули від суб'єктів взаємодії.

Список використаної літератури:

1. Алексеєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики / Т. Ф. 1. Алексеєнко. – К.: Пед. думка, 2007. – 152 с.

2. Кожина Т. С. Сенсорная комната – альтернативный способ развития «особого» ребенка / Т. С. Кожина, Н. В. Чудакова, Е. С. Березникова. // Молодой ученый. – 2016. – №12 (6). – С. 53–57.
3. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навчальний посібник / О.Т. Боришполець, Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко, О.Е. Голубева, В.В. Резун та ін.; За ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Боришпольця. – Міленіум, 2010. – 440 с.
4. Сеченов И. М. Рефлексы головного мозга / И. М. Сеченов. – М.: Учпедгиз, 1963. – 453 с.